

דעת הרמב"ם בזה

טו. אבל הרמב"ם לא סובר ככה אלא הוא צמוד לפשט הגמרא (ראש השנה ל"ד ע"א). וזה הלשון שלו (בהלכות שופר פ"ג ה"ב): "נסתפק לנו בתרועה הזאת ספק לפי אורך השנים ורוב הצרות", בשביל מה הוא כתב את זה? כי הוא ידע מהשאלה של קירוואן והוא ראה את התשובה הזאת, אבל הוא אומר שזה בגלל "אורך השנים ורוב הצרות", דהיינו כיון שאלה גלו לבבל ואלה לרומי וכדומה אז יש להם ספק, ולכן רבי אבהו איחד את כולם.

המנהג לומר וידוי בין התקיעות

טז. מאי נפקא מינה אם הפירוש כמו דעת הגאונים או כמו דעת הרמב"ם? נפקא מינה למה שתיקן הרב האר"י (שער הכוונות דף צ' ע"א) שכדאי ביום ראש השנה לומר וידוי בין סימן לסימן בתקיעות של מיושב, כלומר אתה אומר שלש פעמים תשר"ת תעשה וידוי בלחש (אבל שלא ישימע לאזני אלא שייראה כאילו לא אמר כלום, למה? כי ראש השנה זה יום טוב ואסור להתודות), שלש פעמים תשר"ת תעשה וידוי בלחש, ואח"כ שלש פעמים תר"ת. אבל זה ניחא רק לפי דעת הגאונים שאומרים שכל התקיעות אמת, אבל לפי דעת הרמב"ם שזה בגלל הספק א"כ איך אתה יכול להפסיק ולומר וידוי, הרי אחרי שתקעת תשר"ת יתכן שלא עשית כלום כי אולי העיקר הוא תשר"ת או תר"ת, אז אתה לא יכול לומר וידוי עד שתגמור הכל, וא"כ צריך לחכות עד הסוף. וזו הערה שכתב אותה בעל האהלי יעקב⁹ (דף קכ"ג ע"א).

דעת מרן הרב עובדיה זצ"ל בזה

יז. והרב עובדיה ע"ה (שו"ת יביע אומר ח"א סי' ל"ו) חיזק את זה הרבה, ולדעתו אין לומר וידוי בין התקיעות רק בהרהור בעלמא, כיון שיש כאן ספק כי הרמב"ם סובר אחרת. והיה ויכוח בזה בינו ובין הרב אלישיב זכרונם לברכה (בשו"ת יביע אומר ח"ג סי' ל"ב-ל"ד), שהרב אלישיב אמר שיכולים להגיד וידוי, והרב עובדיה ענה לו: אני לא אמרתי שאסור אלא אמרתי שלא כדאי לי למה להכנס לזה? ולכן יש להגיד זה לציבור בנחת "כי היכי דליקבלו" (שבת ל"ד ע"א). אמר לו הרב אלישיב: אל תגיד גם לא בנחת אלא שימשיכו לומר וידוי. אז יש ויכוח בזה¹⁰.

אין הכרח שמרן סובר כמו הרמב"ם

יח. אבל אפשר לענות על זה, שהרי הרב מבין שמרן סובר כמו הרמב"ם, כי מרן (סימן תק"ץ ס"ב) כתב שיש ספק בתרועה, וא"כ זה כמו דעת הרמב"ם. אבל במחילה זה לא אותו דבר בדיוק, כי הרמב"ם כתב "לפי אורך השנים ורוב הצרות" ואילו מרן כתב רק שיש ספק, והוא העתיק את הלשון של הגמרא פחות או יותר, שהרי הוא לא כתב "אורך הגלות ורוב הצרות" כלשון הרמב"ם, וא"כ מה שתפרש בגמרא לדעת רב האי גאון ורב שרירא תפרש גם בדברי מרן, ולכן אין כאן הכרע שמרן סובר כהרמב"ם.

הוכחה שמרן סובר כמו הגאונים

יט. דבר שני, המנהג שמרן מביא במוסף (סי' תקצ"ב ס"א) אי אפשר להסביר אותו אלא רק לפי דעת רב האי גאון ורב שרירא גאון, מה אומר מרן? במלכות תעשה תשר"ת תשר"ת תשר"ת, והרי אם העיקר תר"ת אז לא עשית כלום! וכן בתקיעת תשר"ת ותר"ת אותו דבר, וא"כ אי אפשר ליישב את זה אלא רק ע"פ ההנחה שכולם אמת וכדעת הגאונים. נמצא שמרן מסכים לדעת רב האי ורב שרירא גאון שכולם אמת.

9. זה חכם פרסי שמו רבי יעקב יצחקי. הרב עובדיה ע"ה הפעם סיפר עליו ואמר: אני לא יודע איך גאון כזה צמח בפרס? כי בפרס לא היו הרבה תלמידי חכמים. הרב חיד"א (שם הגדולים מערכת ספרים ערך תלמוד בבלי) אומר שבימי הפרסים לא היו יודעים גם להתפלל. והרב עובדיה אומר שהיה מנין פרסי באיזה מקום (אולי בירושלים) והם לא היו יודעים להתפלל, אז החזן היה מתפלל ולידו היה אחד שיש לו מטפחת כמו באלכסנדריה של מצרים (סוכה ג"א ע"ב), וכשהוא מנפנף במטפחת הצבור עונים ברוך הוא וברוך שמו או אמן, כי הם לא היו יודעים בין ימינם לשמאלם, אז הרב התפלא איך פתאום צמח גאון כזה משם? אבל יש להם גאונים, אמנם אין הרבה אבל יש. והחכם הזה כתב פירוש "אהלי יעקב" על ראש השנה וכיפור, והוא מסכן נפטר במלחמת העולם הראשונה בירושלים מרעב, כי לא היה מה לאכול. ויש לו בספרים שלו הרבה דברים יפים, ובכל פעם שהרב מזכיר אותו הוא כותב "הסידור הנחמד אהלי יעקב". הוא כתב פירוש גם לשאר החגים אבל הלכו לאיבוד, כי הם נמצאים אצל חכם אחד שמו נפתלי בן מנחם וגם הוא נפטר, ואיני יודע איפה הם עכשיו. וגם הספרים שהדפיס בחייו (דפוס ירושלים) הם מלאים הגהות בכתב ידו, ומי יודע איפה הם? אולי מישהו יעשה לנו טובה, יחפש אותם וידפיס אותם, ומצוה לעשות את זה.

10. והיום יש אנשים לא כ"כ חכמים שלוקחים מלה של הרב ועושים ממנה הלכה פסוקה, כמו מישהו שכתב: "הידעת שאסור לומר וידוי בין התקיעות?", הוא כותב "הידעת" דהיינו שצריך להוסיף כאן ידיעה. אבל מה הפירוש אסור לומר וידוי? וכי האר"י עשה איסור? השל"ה עשה איסור? הר"ש עשה איסור? הרב חיד"א עשה איסור? רבי יוסף חיים עשה איסור? כולם עשו איסור עד שבא בדור הזה מישהו "גאון גדול" וכתב "הידעת" שאסור וכו'! לא כותבים ככה. והרב עובדיה ע"ה לא אמר שאסור אלא רק שלא כדאי.

קצת הוכחה מהגמרא לדעת הגאונים

כ. ויש לנו אפילו קצת הוכחה מהגמרא לדעת הגאונים, מה ההוכחה? הגמרא (ראש השנה ל"ד סוף ע"א) אומרת: "התקין רבי אבהו בקיסרי תשר"ת תשר"ת תר"ת", ואילו להלן (ע"ב) כתוב: אמר רבי יוחנן שמע תשע קולות בתשע שעות ביום יצא, וא"כ לדעת רבי יוחנן מספיק תשעה קולות ולא יותר. והרי רבי יוחנן היה רבו של רבי אבהו (כל אחד שיפתח "סדר הדורות" בערך רבי אבהו יראה את זה), וא"כ קשה על רבי אבהו: איך יש לך ספק בתקיעות? וכי לא התפללת אף פעם עם הרב שלך רבי יוחנן ולא ראית מה הוא עושה? או שתלך ותשאל אותו איך עושים? גנוחי גנח או לולי לילל או שניהם? אז מה הספק שיש לך? הרי יש לך רב, "יש לרבי" (בראשית ל"ג ט'), הוא יגיד לך ונגמר הסיפור. אבל אם נאמר כדעת הגאונים אז אין שום קושיא, כי רבי אבהו אומר: אני יודע את הפירוש האמיתי של התרועות ושמעתי אותו ממורי ורבי, אבל העולם עושים מזה מחלוקת, יש תוקעים כך ויש תוקעים כן, ולכן עשיתי שיטה אחת לכולם¹¹. וא"כ משמע באמת מהגמרא כדעת הגאונים שהכל אמת. ולפ"ז נמצא שאפשר לומר וידוי בין התקיעות וזה לא נחשב הפסק.

ספק ספיקא להקל בזה

כא. ועוד דבר יש לי להגיד, שאפילו אם תמצא לומר כדעת הרמב"ם, הרי יש לנו כאן ספק ספיקא: ספק אולי כמו הגאונים שכולם אמת, ואם תמצא לומר כמו הרמב"ם, ספק אולי תשר"ת זה אמת וא"כ אחרי תשר"ת אני יכול לומר וידוי. ומאיפה למדנו לעשות ספק ספיקא כזה? מהרב ע"ה שהוא מלמד אותנו את כל הסיפיקות שבעולם, איך לומדים? הרב (שו"ת יביע אומר ח"ו חיד"ד סי' כ"ג) אומר שיכולים לעשות ברית מילה אחרי השקיעה בבין השמשות כי יש לנו כאן ספק ספיקא, ספק שמא כדעת רבנו תם שעדיין יום גמור עד חמשים ושמונה דקות וחצי אחרי השקיעה¹², ואם תמצא לומר כמו הגאונים שבין השמשות מתחיל בשיקיעת בדיק, אולי בכל זאת זה יום כי בין השמשות זה ספק, וא"כ יוצא שכל לפי דעת הרב אפשר לעשות שני ספיקות מאותו ענין, אז גם כאן נוכל לומר אותו דבר: שמא כדעת הגאונים שהכל אמת, ואם תמצא לומר כמו הרמב"ם שזה ספק, הרי התחלנו כבר תשר"ת ואולי זה אמת, ולכן אפשר לומר וידוי בין התקיעות. ואם הרב סמך על זה אפילו לענין ברכה¹³, שהרי אם אפשר למול אז אפשר גם לברך (והרב השתמש בזה גם להתיר בדיקת הפסק טהרה בבין השמשות), אז א"כ אותו ספק ספיקא נאמר כאן לענין הפסק. ובמיוחד שיש לנו עמודים גדולים לסמוך עליהם. וגם הריטב"א (בחידישויו לראש השנה ל"ד ע"א) אומר שהעיקר כדברי הגאונים, אז א"כ אפשר לסמוך על זה.

ראיה מהיהי רצון של האשכנזים

כב. ועוד ראיה, שהרי האשכנזים נוהגים לומר "יהי רצון" בין התקיעות (ואמנם לא כולם אומרים אותו אבל זה כתוב בחלק גדול מהסידורים שלהם)¹⁴, וא"כ רואים

11. אומרים שהיה תלמיד "חסיד" שלמד בפונבוז' ושם עושים את התרועה קצת שונה מהחסידים, כי יש עושים טו-טו-טו ויש עושים לו-לו-לו, אז הרב שך ע"ה אמר לו: אבחנו עושים טו-טו-טו, תלך לויז'ניץ ותשמע לו-לו-לו. והוא לא די לו שהמתין עד שעה ארבע בלי אוכל אלא שעכשיו צריך ללכת ולחפש תרועה אחרת... אבל להלכה אדם שיש לו ספיקות לא צריך ללכת ממקום למקום, כי ככולם יוצאים ידי חובה. המגדל עז (הלכות שופר פ"א) אומר שכולם כשרים, כי כל הקולות כשרים בשופר, ודי לנו בעושים תשר"ת תשר"ת ותר"ת. ופעם בבית הכנסת "תורה וחיים" של הרב בעניני שליט"א עשו שם שלש מאות קולות במקום מאה קולות, כי כל פעם הוא תוקע וחוזר וכו'. אבל יצאת כבר ידי חובה אז מספיק. ומקסימום אפי' יש לך ספק בתקיעות של מעומד אם טעית משהו, הרי כבר יצאנו ידי חובה בתקיעות של מיושב.

12. שנאמר: "עוד היום נבנו לעמוד" (ישעיה י"ב), נ"ב זה בגימטריא 58 ו"עוד היום" דהיינו זה עדיין יום. וככה סובר רבנו תם ועוד ראשונים. ואמנם הרב יהוסף שוורץ כתב (ספר דברי יוסף דף מ"ג ע"ב) שכן כתב ר"ת ע"פ המציאות בצרפת ואילו בארץ ישראל אי אפשר לומר ככה, אבל בכל אופן ככה סובר רבנו תם.

13. ולמה הרב עשה את זה? בגלל מעשה שהיה: אביו של החתן של הרב, הרב ששון היהמוהל, והנה יום אחד עשו ברית והזמינו את הרב וכו', ועכשיו המוהל הרב ששון צריך להגיע, אבל בדרך היה חפץ חשוד (ח"ח'נזום, חפץ חשוד) ופקקים וכל מיני בעיות, והוא התעכב עד שהוא הגיע בדיוק בשקיעה. אז אמרו שנעשה מחר את הברית, אבל פתאום קם אבי הבן והתחיל לצעוק שהוא לא מוכן לזה ולא יתכן ושיעשו היום, אבל הוא משוגע, על מה אתה צועק? והרב ע"ה יש לו מח מיוחד וגאוני, ולכל דבר תמיד הוא מוצא פתרון, איך כתוב שם: "ויאמר אליהם יוסף הלא אלקים פתרונים ספרו נא לי" (בראשית מ' ח'), ובכל הבעיות שיש בעולם כמו ממזרות ושאלות כאלה הוא שולף, "וחבר שלפת מתערה". אז הוא חושב רגע ואומר: הרי מרן (סי' רס"א) פסק כמו רבנו תם, ורבנו תם סובר שיום גמור זה עד אחרי שלשה מילין ורביעי, אז א"כ יש לנו כאן ספק ספיקא להקל לעשות מילה בבין השמשות: שמא כמו רבנו תם, ואם נאמר כמו הגאונים, שמא בין השמשות הוא יום, אז הרב אמר להם: אפשר למול. וממילא הוא הדין לנ"ד (שוב הראוי שהרב הרגיש בזה ביב"א ח"א סי' ל"ו) אות ו' ודחה דהוי ס"ס משם אחד. ע"ש ו"ל ע"ד. ובגליון שם הארכת'.

14. ויצאו על זה עוררין לא בגלל הפסק אלא בגלל שנכנס שם שם מוזר מאד: "ישוע שר הפנים". ולפני שנים רבות היה מגיע אלינו בחו"ל עתון "הצופה" כל ערב שבת, ובשנת תשט"ז (כשהייתי בן 11) ראיתי שם מאמר על זה, והוא כותב שם: "מי הכניס אותו האיש בין המלאכים של התקיעות?", ולכן הוא אומר שזה טעות סופר וזה לא ישוע אלא "ישעיה". אבל איך קרתה הטעות? בטור ובב"י (סי' תק"ץ) לא כתוב "תשר"ת תר"ת" אלא כתוב "קשר"ק קש"ק ע"ש ו"ל ע"ד. ובגליון שם הארכת'.

שבאמת אפשר להפסיק. ואומרים שהגר"א לא היה אומר את זה, אבל לא ידוע אם לא היה אומר בגלל שכתוב שם את שמו של אותו האיש (עייני בהערה לעיל מס' 14) או בגלל ההפסק. ולכן אלה שמפסיקים יש להם על מה לסמוך.

היודי נותן גם מנוחה בין התקיעות

כג. וכשאבא ע"ה היה תוקע¹⁵ הוא אמר: כשאני עושה וידיים באמצע זה נותן לי זמן לנפוש, כי כשאתה עושה שלושים קולות בבת אחת, לפעמים אתה מתבלבל. ואני זוכר את התקיעות של התוקע שלפניו בהתחלה (בשנת תשי"ד או תשט"ו), שלפעמים אתה לא יודע איפה הוא נמצא, אם בתשר"ת או בתש"ת או בתר"ת, ולא היה מי שיקריא לו: תקיעה, שברים וכו' (כי אני הייתי ילד ולא תופס טוב), אלא התוקע היה מסתכל בספר. אבל כשאתה תוקע תשר"ת שלש פעמים ואתה מפסיק לומר וידיים אז אתה מרוכז כי אתה נח ונפוש בין התקיעות, ולכן כדאי לנהוג ככה. וגם אם אתה רוצה לומר בהרהור, אה"ן אתה ג"כ יכול לנפוש.

ההלכה למעשה בזה

כד. ולכן מי שרוצה לחשוש לדעת הרב עובדיה ע"ה, אז שיסתכל בסידור ויאמר את היודי בהרהור הלב. אבל מעיקר הדין אפשר לומר את היודי הזה.

שיעור אורך התקיעה של תשר"ת

כה. ובשנה שהיא אבא רצה לברר כמה האורך של התקיעה. כתוב בשלחן ערוך (סי' תק"ץ ס"ג) שהתקיעה של תשר"ת היא י"ב טרומיטין, ובאו המשנה ברורה (ס"ק י"ד) וכך החיים (אות ג"ג) בשם האחרונים וכתבו שזה ט"ס וצ"ל י"ח טרומיטין.

כמה זה "טרומיטין"?

כו. מה זה "טרומיטין"? זה הקול הקצר ביותר, אבל כמה זה? זו שאלה, כי בימי מרן והאחרונים לא היה שיעון עם שניות, אין דבר כזה בעולם. ובספר

ק"ק"למה? כי כמו שאנחנו בתרועה לוקחים את האות השניה ר"ש אז הטור לקח גם בתקיעה את האות השניה ק"ף, ולכן במקום תשר"ת הוא עשה קשר"ק, ובמקום ש"ת עשה קש"ק, ובמקום ת"ת עשה קר"ק. והמדפיסים כנראה חיפשו שמות מלאכים שיעלו את התקיעות, ואיך עשו אותם? למשל בקשר"ק יש להם שם מוזר "טרסטא"ל, מאיפה בא השם הזה? הרי הוא לא כתוב בשום מקום. ויש עשרים ושנים שמות בספר הרוקח (הם מובאים בסידור בית מנוחה) שמכונים בהם בזמירות של שבת במזמור "הודו לה'", ויש עשרים ושש פעמים "כי לעולם חסדו" אז על כל פסוק יש שם וכולם מסיימי ב"אל כמו אדיראל, ברקאל, מיכאל וכדו', ואלו שמות עם משמעות, אבל מאיפה בא השם הזה טרסטא"ל? יש מאמר (מחברת "סיני" קיבוץ ל"ב) שכתב אותו הרב יהודה זלוטניק (ואח"כ החליף את שמו ל"יהודה אבידע"), והוא מסביר שלקחו את הגימטריא של המלה "קשר"ק שזה שבע מאות, הורידו שלשים ואחד בשביל שם א"ל, ונשאר שש מאות ששים ותשע שזה גימטריא תרס"ט, וא"כ השם של קשר"ק זה טרסטא"ל, אבל זה קריסטל... מאיפה הביאו את השם הזה? לא יודע.

ועכשיו לפי דבריו כשהגיעו לקר"ק שזה בגימטריא ארבע מאות, כתבו במקום את השם "שעיה" או "שעיה" (שה עולה ארבע מאות ואחד והבסדר), ובא הצנזור שהוא מומר ורשע רח"ל והכניס שם "שעו שר הפנים", אבל איך תכניס אותו באמצע התפלה והתקיעות, רח"ל? ויש לנו בבית סידור מחו"ל "הורא השלם", ושם כתוב "שעו" ומישהו מחק את זה, ועכשיו מתברר שהמקור הוא "שעיה". פעם מישהו גילה את זה והלך לרבנים של בני ברק, הלך לרב פלוני ואמר לו תלך לרב פלוני, ככה מרב לרב עד שבסוף אמרו לו: "תלך למח של בני ברק", מי זה? **רבי חיים גריינמן ע"ה**, והוא יגיד לך. הלך אליו והוא אמר לו: אנחנו לא משנים כלום, כתוב בסידור שלנו "שעו" אז יש שאר יעו! אבל בא תלמיד חכם **רבי יעקב שאול הלוי ויינפלד** והוא הוציא סידורים של הוצאת "אשכול", והדפיס שם "שעיה" בלי לשאול שום רב, וככה נגמר הסיפור, "עוד שבא אברהם אבינו וקיבל עליו שכר כולם" (אבות פ"ה מ"ב), כי אם תגיד שצריך לתקן אז יתחילו ויכוחים וכו', והרי זה ודאי טעות. והראיה שמצאנו בדפוסים ישנים כתוב אחרת, ומה ענין אותו האיש רח"ל לתקיעות של תר"ת או קר"ק? ובודאי שצריך לומר: "שעיה" או "שעיה" (יש כאלה כותבים "שעיה" עם שני ה"י" בסוף, שאז זה עולה בדיוק ארבע מאות), שזה כמובן "קר"ק".

15. ולפני שאבא התחיל לתקוע היה לנו **תוקע שמו מרדכי זואן** (ואני זוכר אותו שהיה זקוף וגבוה כמעט מגיע לתקרה בן פורת יוסף, והיה בן תשעים שנה). והסבא שלו שמו **רבי דוד זואן**, שהיה תלמידו של המשמרות כהונה, וכתב ספר "מגן דוד" על סדר זרעים ומועד (אבל הדפיסו ממנו רק חצי ולא כולו כי תרבות צרפת בתנוס כילתה את הכל), ובמקומות שלמדנו ממנו במסכת שבת ראינו איזה ענין, איזה יופי, איזה הבנה, והשם כתוב ונתתי של המשמרות כהונה זה מיוחד במינו. היה לו בן שמו **ציון זואן** שג"ה הדפיס ספרים.

ואיך אבא התחיל לתקוע? **מרדכי זואן** הג"ל היה תוקע במשך שנים רבות בבית הכנסת "קאיד נסים" (זה השם של התורם שתרם למשמרות כהונה בשביל להדפיס את הספר שלו, והכו "קאיד נסים" שאמא"ם שהיה תלמיד חכם בר אבן רובי אוריין, ונקרא בית הכנסת על שמו. ברחוב שלנו), וכל שנה היה בא לתקוע. והנה שנה אחת לפני חג הפסח שהיו מנקים והופכים את הבית, אמא (או סבתא, לא זוכר) מצאה מתחת לספריה שופר ישן מלא נקבים ונקבים חלולים חלולים, הביאה אותו ללאבא, ואמר: אם הגיע השופר הזה מן השמים צריך להתאמן בו, אז הוא לקח את השופר ושייף אותו למעלה, ראה נקב וכל מיני קישוטים במטה הוררית אותם, כי הוא היה חושש לכל הדעות, אבל אבא אף פעם לא ראה שופר והתחיל להתאמן בשופר הזה, ואפילו שהיה קשה לתקוע בו כי אחרי שקיצר אותו הוא היה קטן מאד (רק שהיה בו טפח ונראה מכאן ומכאן), וזה היה בחודש אייר ששה חודשים לפני ראש השנה, והיו השכנים מלמטה (שהיו ג"כ יהודים) אמרו ל"מי זה קרא לאבא שלך? הוא מכניס את ראש השנה מעכשיו?! אבל לאבא לא איכפת לו מהם היה תוקע ותוקע. והנה ביום ראש השנה הוא לקח ושם אותו איתו בגלימה והלך לתפלה בבית הכנסת, והיה מזל שבאותו היום התוקע הקבוע מרדכי זואן החליט לא לבוא, וכשהגיעו ל"גשמת כל ח"י שאלו: איפה מרדכי זואן? למה לא בא? הלכו אליו והוא אמר להם: אני לא רוצה לבוא, אז אמרו לאבא: הרב מה עושים עכשיו? אמר להם: יש לי שופר ואני אתקע, ראו את השופר ושמו שהגיע אליהם מהמים, ואז אבא התחיל לתקוע בשופר.

הברית¹⁶ (ח"א מאמר י"ז) כתב שבדקו חכמי הטבע בדורו ומצאו שאדם יכול לומר תשעה קולות ב"זעקונדא" אחת, מה זה זעקונדא? שניה (וכמו שאומרים בצרפתית: "סיקונד" ופירושו שניה), דהיינו "אה אה אה, אה אה אה, אה אה אה", וכדי שהם יהיו ברורים ולא מחוברים אהההה ארוך, לכן יש רק תשעה קולות בשניה אחת ולא אפשר לעשות יותר. ועכשיו אם נאמר שהטרומיטין של ההלכה פירושו קול אחד כזה א"כ יוצא שכל טרומיטין זה תשיעית שניה, וזה לא יתכן, שהרי יש לנו דעת רש"י (ראש השנה ל"ג ע"ב, בד"ה שלש יבבות) שהתקיעה היא שלשה טרומיטין, ואם כל טרומיטין זה תשיעית שניה אז שלשה טרומיטין זה שלש שניה, וכי יעלה על הדעת שזה שיעור התקיעה? זה ודאי לא יעלה על הדעת. ומאיך יש עוד ראה, הבית חדש (סי' תק"ץ) כתוב שאורך התקיעה זה ארבעה טרומיטין וחצי, וא"כ משמע שהטרומיטין זה לא הקול הכי קצר, כי אם נניח שהוא הכי קצר אז איך הוא אומר "ארבעה טרומיטין וחצי", הרי אי אפשר לחלק אותו?! אלא מוכרחים לומר שהוא קול קצת יותר ארוך.

י"ח טרומיטין - שש שניות

כז. ולכן באותה שנה (איני זוכר אולי לפני או אחרי כן) **אבא ע"ה** קנה במיוחד שעון עם שניות¹⁸, והתחיל לחשב כמה זה יכול להיות "טרומיטין", וראה בשעון המיוחד שלו שבכל שניה המחוג הקטן של השניות קופץ שלש פעמים, ושיער שהם הם הטרומיטין, ואם בשניה יש שלש טרומיטין אז ח"י טרומיטין פירושו שש שניות. ולכן **אנחנו עושים בתקיעה של תשר"ת תקיעה ארוכה של שש שניות**, ויש אנשים שאומרים: מה זה התקיעה הזאת היא יותר מדי ארוכה? אבל שיסבירו לנו מה נעשה עם י"ח טרומיטין? **ואולי אפשר לעשות ארבע וחמש שניות, אבל אם עושים קצר מזה לא יוצאים ידי חובה**, כי מרן פסק שהתקיעה של תשר"ת צריכה להיות י"ח טרומיטין, כדי לצאת ידי כל הדעות.

סיכום שיעור תקיעה שברים ותרועה

כח. ושיעור השברים: כל שבר פחות משלשה טרומיטין, ככה כתוב מגן אברהם (סי' תק"ץ סק"ב), כלומר **כל שבר פחות משניה**, וזה קול קצר מאד. **ושיעור התרועה:** תשעה טרומיטין, כלומר **שלש שניות**. ושיעור התקיעה של תש"ת ותר"ת זה **שלש שניות ולא צריך יותר**, כי דוקא בתקיעה של תשר"ת צריך שש שניות כי היא צריכה להיות כנגד השברים והתרועה (כי כל שבר הוא שלשה טרומיטין בערך, והתרועה היא תשעה טרומיטין, וביחד זה ח"י טרומיטין), ולכן זה שש שניות. לסיכום: התקיעה של תשר"ת שבהתחלה ושכסוף היא שש שניות, ושאר התקיעות של

16. זה חכם גדול לפני מאתיים שנה, והוא כתב הרבה דברים גם בקבלה וגם כללים בטבע וכל מיני דברים, והוא גם ענה על כמה שאלות של אפיקורסים. היום לא לומדים בספר הזה, אבל החתם סופר שהיה גאון גדול ובקי בכמה חכמות רצה בזמנו לכתוב ספר שילמד תלמידים כל מיני חכמות, עד שהוא ראה ספר "הברית" ואמר "ברוך שפטרני" כי הכל כתוב שם, וכתוב שם אפילו איך להגיע לרוח הקודש. ישנו חכם אחד בדורנו שאמר לי: **רבי משה לוי הגיע לרוח הקודש**, תגיד לי איך מגיעים לזה? אמרתי לו: אני לא יודע, הרי כתוב "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים י"ח ג'), והוא אמר לי: בכל זאת אני רוצה לדעת, אז אמרתי לו: תקח ספר "הברית" ויש (ח"ב מאמר י"א) כתוב איך להגיע לרוח הקודש. **ויש לי שתי הוכחות שבעל ספר הברית היה לו רוח הקודש**, ופעם אחרת נספר עליו.

17. יש דבר שנקרא "אטום", וזה מה שהמציאו בדור הזה פצצה אטומית רח"ל, ומאיפה באה המלה הזאת? הסבירו לי ש"אטום" ביוונית פירושו לא מתחלק, כי "טום" זה מתחלק ו"א-טום" זה לא מתחלק, וככה יש גם במשנה בפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ד א'): "אסימון", ורש"י אומר שזה מטבע שאני עבדי צורה, אז מישהו אמר לי "סימון" זה סימן צורה, אז **אסימון זה אין סימן צורה**. ואותו דבר ב"א-טום" פירושו שאור לא מתחלק.

18. והיה משבח את השעון הזה ואומר שיש בו עשר מעלות, מעלה ראשונה שהוא אוטומטי, ומעלה שניה שיש בו מחוג של שניות דק ואדום, "יפה תואר ויפה מראה" (בראשית ל"ט), שהיה מסתובב סביב כל השעון. ומה המעלה שהוא אוטומטי? כי אנחנו לא היינו ממלאים שעון לא בשבת ולא בחג. ופעם בא אחד לאבא ביום שבת ואמר לו: השעון שלי עמד, אני יכול למלא אותו? אמר לו: עכשיו יש לך שעון מוקצה ואתה כולך מוקצה, תברח ממני ותעזוב אותי, אמר לו: מה עשיתי? אמר לו אבא: אל תמלא אותו. יש אומרים שאם הוא עדיין מלא, אתה יכול להוסיף, כלומר אם הוא עומד בעוד כמה שעות לעשות שבתית אז עכשיו תמלא אותו. ויש אומרים שגם בזה אסור. אבל שעון אוטומטי לכל הדעות מותר.

פעם רבי חיים מאדאד ז"ל (היה הרב הראשי של ג'ראב לפני כמה שנים) כתב לאבא: "בהתכתבותי בילדותי עם **רבי שלמה מאדאד** (הדוד שלי, אחי אמא) כתבת שו"ת אם מותר לענות שעון אוטומטי בשבת כיון שמתמלא בתנועת הים, ויש לי ספק מותר או אסור", ואבא כתב לו תשובה הכי קצרה שכתב בחיים, כי בדרך כלל אבא כותב תשובות לאלפים ומאריך הרבה מאד (ולפעמים כותב מאות דפים), אבל הפעם כתב ככה (בשו"ת איש מצליח כרך ג' ח"א"ח סי' ט"ז): אחרי שיעינתו בשו"ת פנים מאירות ובשו"ת פלוני וכו' נראה לי בחמתו, כיון שאני ממלא אותו בידיים אלא כלאחר יד. למה? יש מתירים למלא אותו אפילו אחרי דמם דהיינו הפסיק לפעול, ויש מתירים דוקא כל זמן שהוא מלא שאז אתה יכול להוסיף ולמלא אותו, ואילו כאן גם לדעת האוסרים במקרה האחרון הרי אני לא באתי למלא אלא אני מזיז את היד וממילא זה עובר ומתמלא. אז פתרון את הבעיה. עכ"ד. ולפני כן בכל שנה בחגות, ביום שני שאני מלא אותו לדעת מה השעה כדי ללכת לבית הכנסת, אז היה לנו שעון מיוחד אצל סבא, וזה היה "שעון כיס" (שמזכיר אותו השואל ומשיב) והוא היה עובד שמונה ימים, והיו קוראים אותו: "שעון של שמונה ימים", ומוציאים אותו מחג לחג. אבל עכשיו עם בוא השעון האוטומטי השתחררו, לא צריך של שמונה ימים ולא של שמונה יום, אין שום בעיה.